

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 25 Juni 1891 (Staatsblad N. 124.)

Zondag 9 Januari 1910. N. 1671.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van het blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE, Bureau: Waterloosstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag's namiddags te 12 uren werden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs: France aan huis, per drie maanden f 1.50, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verder Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangegangen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elken regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.10 per regel.

Pro tiege.

DERDE REEKS. (Vierde gedeelte).
Christus Koningchap en de Maatschappij.

XV.

Vermaan hen, dat zij den overheden en machten onderdanig zijn, dat zij haar gehoorzaam zijn, dat zij tot alle goed werk bereid zijn.

Titus 3: 1.

Vatten we nu wat we dusver vonden aan, dan blijkt, hoe de betekenis van de Maatschappij zich in den gang der algemeene ontwikkeling van ons geslacht steeds heeft uitgebreid. Maatschappelijke krachten die lange eeuwen schuil bleven, zijn allengs in het leven der volkeren werkzaam geworden. De Maatschappij heeft in den loop der eeuwen haar vleugelen uitgelegd over een terrein meer dan tienmaal zoo breed en lang als eertijds. Er is in de Maatschappij een macht opgekomen, die nu reeds de macht van den Staat en van de Overheid in den Staat verre te boven gaat. Inrijk ontwikkelde Staten kan de Overheid zich niet anders staande houden dan door met de wenschen en denkbeelden, die in de Maatschappij vasten wortel schoten, voor haar wetgeving, haar rechtspraak en haar uitvoerend bewind te rekenen. Het is het vrije Volksleven, dat in de Maatschappij steeds meer zich zelf bewust is geworden en gedurig poogt zijn wil aan de Overheid ten wet te stellen. Voorzoveel de Overheid hiermee weigerde te rekenen, nam ze, uit reactie, maar al te vaak haar toevlucht tot maatregelen van geweld, die de actie van het volk tot nog sterker uiting prikkelden. Dat eindigde dan met tegen elkaar te botsen. Tegenover de reactie brak maar al te vaak de revolutie uit. Een tel triomfeerde dan ten slotte altoos weer zekere vorm van gezag, daar zonder gezag eenvoudig geen eenigszins geordend volksleven of Staatsleven denkbaar is. Maar na elke botsing van dien aard had toch altoos de Maatschappij weer aan overwicht gewonnen, en was de zedelijke oppermacht der Overheid te meer aan banden gelegd. Aan de Maatschappij als een geheel gedacht, is de heerschmacht aangeboren. Gelijkt ze in het dagelijksch leven iedere groep burgers, en elk op zich zelf, staand burger poogt te onderwerpen aan de vormen en usansen, manieren en denkbeelden die zij gelijkt heeft, en buiten haar meetelenden kring baat wie weigert zich daaraan te onderwerpen, zoo heeft ze almeer haar heerschmacht ook op het Staatsleven pogen toe te passen. Zelfs won in meer dan een kring reeds de zucht veld, om den Staat tot een orgaan of aanhangsel van de Maatschappij te verlagen, aan de Overheid elk zelfstandig karakter te ontnemen, en haar wil aan den Staat op te leggen. In het Anarchisme, dat alle Overheid verwerpt, viert dit streven der Maatschappij zijn hoogsten triomf. In de Commune poogde men het Overheidsgezag tot de plaatselijke gemeente te beperken, met opheffing van alle staatsverband. En de Sociaal-democratie streeft er principieel naar, om den Staat zelf in een georganiseerde Maatschappij op te zetten. Vooral door de stembus poogt de Maatschappij, haar macht over den Staat uit te breiden. In de Pers, op meetings en in volksvergaderingen van de kiezers poogt men de vertegenwoordigers van het volk steeds meer afhankelijk van de Maatschappij te maken. En het resultaat hiervan is, dat de zin en wil die zich in de Maatschappij weet te openbaren en den bovenbouw te erlangen, steeds meer de macht in den Staat wordt, waarnaar de Overheid zich heeft te voegen.

Toch moogt ge, zonder het verkeerde dat hierin woelt, en het gevaar dat hierin schuilt, ook maar in het minst te verblomen, het oog niet sluiten voor het goede en prijswaardige element, dat hiermee in het leven trad, te weten, het kostelijk element van het particulier initiatief. Aan de werking van dit particulier initiatief bestond veel minder behoefte, toen er in het volk in hoofdzak eenheid van zin en gedachte heerste. Want, wel zijn er alle eeuwen door, onder eenigszins ontwikkelde volkeren, allerlei verschillen aanhangig geweest, die vaak tot burgeroorlog leidden, maar de verschillen die destijds de inisichten verdeelden, waren bijna uitsluitend van bijkomstigen aard. Verschil over de diepste levensbeginselen daarentegen bestond te ootijds of niet of veel minder, en dan nog steeds uitsluitend bij een zeer kleine groep van wijsgeerig aangelegden, die met de religie van het volk braken. Het volk als geheel genomen daarentegen was veelal een van zin en bedoelen, had een-

zelfde religie, eenzelfde zedelijke standaard, eenzelfde levensbeschouwing, eenzelfde opvatting van het nationale leven, en kende een partij-indeeling en partij-tegenstelling, gelijk die onder ons opkwam, nog volstrekt niet. Er waren toongevende kringen en kringen die over onderdrukking klaagden, maar keerde straks de kans, dan sloeg het rad om, en verdrukte op zijn beurt wie eerst onderdrukt werd, en hoe men ook streed voor zijn belangen, in de diepste opvatting van het leven der Maatschappij en van den Staat bleef men een, en bij die gemeene opvatting gold het als regel, dat tal van dingen, die nu de wet regelt, aan het goedvinden van de eigen praktijk der burgers werden overgelaten, terwijl omgekeerd een ieder het voor normaal aanzag, zoo de Overheid over allerlei dingen, die veel minder den Staat dan de Maatschappij aangingen, bij ordonnantien haar regel stelde. Zelfs de beschikking over zijn eigendom was veel meer dan thans aan de ordonnantien van de Overheid gebonden. Zoo herinneren ouden van dagen zich nog de vaststelling door de Overheid van den prijs waarvoor het brood moest worden verkocht, terwijl daarentegen het particulier initiatief nog zoo weinig ontwikkeld was, dat niemand er aan dacht zelf uit eigen middelen zijn kerk te helpen onderhouden.

Doch vanzelf moest hierin een keer tot stand komen, naar gelang steeds meer de eenheid van levensopvatting onder het volk teloor ging. In kleine bijzonderheden liet men zich den druk van de Overheid welgevallen, maar die druk hield op duldbaar te zijn, zoodra de diepste levensovertuigingen uiteengingen, en de Overheid voor een van die tegenover de andere partij koos. Reeds aanstonds in ons verzet tegen Spanje trad dit in het licht. De verschillende provincies, die thans ons vaderland vormen, waren destijds onder den Koning van Spanje gekomen. De Spaansche Koning was toen de wettige opperheer. En toen nu hier in het land de Reformatie ingang vond, en Spanje's Koning als wettige Overheid de Gereformeerde Religie met geweld poogde te onderdrukken, gold het in den grooten strijd tusschen Maatschappij en Staat niet meer een bijzaak, waarin men zich voegen kon, en waarin men zich desnoods moest onderwerpen, maar een verschil in de diepste levensopvatting en alroo in hetgeen men, krachtens zijn conscientie, aan God den Heere achtte verschuldigd te zijn. Vandaar dat toen het particulier initiatief op eenmaal een hooge vlucht nam. Men organiseerde zich op vrijen voet tegen de Overheid. Hieruit ontstond strijd en worsteling. En het einde was, dat de Overheid het onderspit delde, de vrije beweging, die uit het volk was opgekomen, triomfeerde en straks een nieuwe, uit de volksbeweging opgekomen Overheid het Spaansche gezag verving. Het gold toen een geheel gelijktijdig, als wij thans in onzen schoolstrijd doorworsteld hebben. Bij die laatste worsteling stond het niet: Reformatie tegenover Rome, maar ook Nederland tegenover Spanje, noch gold het een worsteling van het Christelijk element tegen de neutrale Humaniteit. Maar al verschillen de vormen, in den grond was de strijd een. Ook bij onzen schoolstrijd gold het verschil van tegenstelling in de diepste levensopvatting. De Doopsbelofte stond tegen de onderwerping aan de neutrale school rechtvaardig over. Jegens God den Heere voelde elk Christenouder zich gehouden en verplicht, om zijn kroost in den dienst van Jesus op te voeden, en de Overheid van ons land wildt door dwang een stelsel van schoolopvoeding doorzetten, dat de Christelijke opvoeding van het opkomend geslacht verhinderde. En ook nu weer zag men geheel hetzelfde als in de dagen van ons verzet tegen Spanje. Ook nu werd het particulier initiatief wakker. Eigenere beweging vereenigde men zich, om zelf scholen te organiseren, gelijk men in de dagen van Spanje eigen kerken stichtte. Dit particulier initiatief werd gedragen door een hooger beginsel en bleek daarom offervaardig te zijn. En allengs heeft zich toen uit die actie van het particulier initiatief een onweerstaanbare kracht ontwikkeld, die tot een algeheele omzetting van het onderwijs, ten slotte ook in de wet van het land, geleid heeft. Ons volk bleek niet meer een van zin en bedoelen te zijn. Steeds duidelijker trad aan het licht, wat diepgaande tegenstelling in de diepste levensopvatting de burgers van hetzelfde land verdeeld hield. Andere tegenstellingen ontwikkelden zich daarnaast. Het bleek dat de hoogere ontwikkeling, waartoe ook ons volk allengs gekomen was, de vroegere eenheid steeds meer in verschillende stengels aan de eene nationale plant uiteendeelde. Veelvormigheid verving de vroegere

eenvormigheid. Om allerlei uiteenlopende beginselen groepeerden zich zekere volkskringen, die een van zin een eigen doel nastreefden. De poging, lange jaren nog door de Overheid beproefd, om door het stempel dat haar wet op het leven zette, de vroegere eenheid te bestendigen, mislukte steeds meer. Hierdoor trad in het licht, dat de Overheid steeds meer onbekwaam werd, om zich met de regeling van het geestelijk leven des volks in te laten. Heil bij dien stand van zaken was alleen daarin te vinden, dat de Overheid zich steeds meer van dat geestelijk terrein terugtrok, om Kerk en School aan de belanghebbenden over te laten. En dit nu gaf vanzelf aan het particulier initiatief een vroeger ongekenden spoorlag, om met moed en volharding op te treden, en zich door veerkracht en offerande derwijls te sterken, dat het allengs bekwaam werd, om de taak, die de Overheid vroeger vervulde, maar nu niet meer vervullen kon, zelf op zich te nemen. Vandaar, dat vooral in onze Christelijke kringen de liefde voor het particulier initiatief sterk ontwikkeld is, en dat zij met zeker kwaad vermoeden elke poging van de Overheid gadeslaan, om zich meester te maken van het terrein, waarop het particulier initiatief er in slaagde zijn krachtige werkzaamheid te ontwikkelen. Inzoverre kan dan ook gezegd, dat het streven om de Maatschappij tegenover den Staat meer zelfstandig te maken, ook ons niet vreemd was.

Toch mag deze neiging de oogen niet doen sluiten voor het verre van denkbeeldig gevaar, dat hieruit kon opkomen, het gevaar namelijk, dat we ogemerkt in één span gingen loopen met de lofzingers van het revolutionair Individualisme. Het Individualisme school ten deele reeds in het volstrekte eigendomsrecht van de Romeinen, is door de Fransche Revolutie op het uiterste gespannen, en ook voor het meer gematigd Liberalisme uitgangspunt van alle Staatsbeleid geworden. Terwijl in Israels wetgeving allerlei geboden, van Godswege aan het volk opgelegd, de volstrekt vrije beschikking over zijn goed inperkten, voelde een oud-Romein zich in zóó absoluten zin meester op eigen erf en over eigen goed, dat althans wij goed had en bezat, zijn ikheid tegenover den organischen samenhang van het maatschappelijk leven op alle manier geldende deed. Diezelfde gedachte is, niet hoofdzakelijk op grond van het bezit, maar op grond van het hebben van een eigen wil, in het roepen voor „Gelijkheid, Vrijheid, Broederschap" tot politiek beginsel gelijkt. En ook ten aanzien heeft zelfs het meer beradigd Liberalisme steeds de overtuiging bepleit, dat ons ik in de Maatschappij, en de Maatschappij tegenover den Staat, een volkomen zelfstandige positie behoorden in te nemen. Dit leidde er van zelf toe, dat de Maatschappij steeds meer aan zichzelf werd overgelaten, en dat de Staat, als schier uitsluitend Rechtstaat, zich op het gebied van het Recht had terug te trekken. In de Maatschappij kon dan de een met den ander om de oppermacht worstelen. Wie de zwakkeren was kwam onder, wie de machtiere was behield het overwicht. En daar de strijd alom in de Maatschappij niet met 't zwaard, maar met het geld werd gevoerd, schoot het kapitalisme steeds dieper wortel, kon bij wie geen hooger beginsel kenden, de meest overzakeelijke strijd niet uitblijven, en was het juist het holle geroep voor vrijheid en zelfstandigheid, waardoor het Maatschappelijk gebouw uit zijn voegen werd gelijkt.

Op dien weg nu mogen wij ons niet laten meeleiden. Zoo dikwijls de Overheid in het maatschappelijk leven onze geestelijke vrijheid aantast, en ons dwingen wil iets te doen of te laten, wat uit onze soevereiniteit in eigen kring voortvloeit en welks handhaving ons van God tot plicht is gesteld, zullen we ons niet hand en tand verweren. Zoo is het geschied op kerkelijk, zoo is het geschied op schoolgebied, maar hieruit volgt volstrekt niet, dat we alzoos ons te weer mogen stellen op elk gebied. Soevereiniteit in eigen kring omvat alle dingen, waarover God ons zelf Sovereiniteit heeft gemaakt, ons Zijnerzijds rechten heeft toegekend en ons plichten heeft opgelegd. Hierbij gaat 't altoos om onze conscientie. Een vader of moeder mag aan 't hun van God gegeven kind niet onthouden, wat 't kind aan geestelijk voedsel behoeft. Een man mag zich niet uit zijn recht als hoofd des gezins laten ontzetten. Tegen dwang in zake de conscientie moet verzet opkomen. In onzen dienst van God mogen we niet balemmerd worden. En zoo ook een geleerde bij de gratie Gods of een kunstenaar bij de gratie Gods mogen zich door menschen geen wetten laten stellen, die hen nopen zouden in te gaan tegen hun overtuiging.

In dat alles voelt onze persoon zich alleen aan God gebonden. De soevereiniteit die zijn eigen ik bezit en moet bezielen, komt hem van God toe. En voor die soevereiniteit moest hij desnoods het offer van zijn leven kunnen brengen. Maar hieruit volgt in het minst niet, dat hij uit dien hoofde de bemoeienis van de Overheid van heel het erf der Maatschappij zou mogen terugdringen, of ook zich een vrijmachtige beschikking over zijn goed en have zou mogen aanmatigen, ten behoeve waarvan hij elke ordonnantie der Overheid, als met zijn primordiaal recht in strijd afwees. Wie zich daartoe verleiden liet, miskeet ten eenenmale het organisch verband van het maatschappelijk leven, bedreigt de natuurlijke orde van dit leven, en glijdt ongemerkt van de beginselen der Heilige Schrift naar de beginselen van de mannen der Revolutie over. Grondfout hierbij is, dat men niet met de uitwerking der zonde rekent. Ja, in een Maatschappij van heiligen, waarin geen zonde gekend werd, daar zou elke bemoeienis van de Overheid met het maatschappelijk leven vanzelf uitblijven, en zou in zekeren zin de Overheid zelve overtoollig zijn geworden. Was het besef van eigen recht, van ander recht en van het recht Gods in elk burger klaar en helder, en kende niemand een andere aandrift, dan om stiptelijk alle deze rechten te eerbiedigen, en overanderlijk in den weg van plicht en roeping te wandelen, zou behoefte de Maatschappij om te bloeien niets dan zich zelve. Ze zou zich zelve volkomen genoegzaam zijn, en naar geen steun van buiten zou worden omgezien. Maar van zulk een toestand heeft onze toestand niets. De zonde doorwoelt heel het maatschappelijk samenstel, en juist daarom is de hulp ook van den Staat als Medicijnmeester onmisbaar, en is zonder die hulp niet alleen de vrede, maar zelfs de orde in het maatschappelijk leven gedurig bedreigd. Wie keragezond is loopt op eigen beenen, wie half verlamd is, heeft behoefte aan krukken.

Dit nu slaat volstrekt niet enkel op het tekeer gaan van de misdaad, maar wel tekeer ook op de vaststelling en handhaving van rechten in de burgermaatschappij. Zulk recht en het besef van dit recht komt uit de Maatschappij zelve op, en rust lang en tijd schier uitsluitend op gewoonte of afspraak; maar zoodra het volksleven zich te ver uitbreidt en te ingewikkeld van aard wordt, voldoet dit gewoonterecht niet meer, en komt de behoefte op om dit recht vast te stellen. Ons burgerlijk wetboek is dan ook feitelijk niet anders dan een poging op groote schaal om de onderlinge en wederzijdse rechten van de burgers in het maatschappelijk leven aan een vasten vorm te binden, verwarfing te voorkomen, en de poging tot eigen handhaving van zijn recht overbodig te maken. Het huwelijk is in zijn diepsten grond het leggen van een liefdesband om twee personen, en in zoverre zou men kunnen zeggen, dat het huwelijk alleen de twee die met elkaar huwden aanging. Bij puur individualistische opvatting van het leven is dit dan ook zoo, maar door niets zozeer als juist door het huwelijk wordt dit individualisme dan ook geordend. Wie met elkaar huwen, behooren straks beiden tot een gezin, zijn uit één familie, uit één geslacht. Uit hun huwelijk staan kinderen geboren te worden. Die kinderen moeten worden opgevoed en voor die kinderen moet worden gezorgd. De gehuwden hebben een bezit, klein of groot. Komen ze nu te sterven, dan moet vaststaan, hoe over dit goed beschikt zal worden. Kortom, al is het sluiten der liefde van twee harten opkomt, toch zijn de huwden niet vrij, om hun eigen willen tot wet te stellen. Ze staan in organisch verband met andere personen. Er is alzoos regeling van rechten noodig. Die regeling komt op uit de natuur en de gewoonte, maar is die gewoonte niet eenparig, komt gewoonte tegenover gewoonte te staan, dan dreigt verwarfing, wanorde en twist, en daaruit wordt dan de noodzakelijkheid geboren, om wederzijdsche rechten en plichten vast te stellen. Dit deed in het huwelijk eerste de familie of het geslacht, daarna ten deele de Kerk, en deed ten slotte de Overheid.

Geheel de stelling dat de Overheid niet regelt in de Maatschappij zou mogen optreden, is daarom volstrekt onhoudbaar. Onze Belydenis gaat in Artikel 36 dan ook van een geheel ander standpunt uit. Ze stelt vast, dat, ware de menscheid niet verdorven, het leven aan zichzelf kon worden overgelaten, maar dat, nu de zonde woelt, „onze goede God uit oorzaak van de verdorvenheid des menschelijken geslachts, Overheden verordend heeft, willende dat de

wereld geregeerd worde door wetten en politien", en dit niet alleen „opdat de ongebondenheid der menschen bedwongen worde", maar ook opdat „het alles met goede ordonnantie onder de menschen toega". Hiermede is in het minst niet ontkend, dat de Overheid, die zelf uit zondige personen bestaat, hierin niet veelzins verder kan gaan en vaak is gegaan, dan Gods bestel elucht, maar het feit blijft niettemin vaststaan, dat ook het maatschappelijk leven niet aan zichzelf kan worden overgelaten, en dat het de Overheid is, die, voor zoverveel noodig, ook in de Maatschappij orde moet scheppen en regel moet stellen. Dit komt daaraan, dat de Maatschappij zelve wel organisch is een zit, maar niettemin een eigen alomvattende organisatie mist. Ze mist een boom, dat orde bestellen en handhaven kan. Dit zou nu niet hinderen, zoo in de Maatschappij aller belang zich in eenzelfde richting bewoog en aller zin en wil eenparig werkte. Nu dit echter niet alzoos is, maar in elke sfeer en op elk gebied van ons maatschappelijk leven de neiging, het belang en de wil van den een vaak tegen de neiging, het belang en den wil van den ander overstaat, is het stellen van regelen en het uitvoeren van ordonnantien onvermijdelijk. Juist immers de samenhang van het maatschappelijk leven is oorzaak, dat al wil de meerderheid zich ten goede schikken, zelfs een zeer kleine halstarrige minderheid deze goede bedoeling verijdelen kan, en oorzaak kan worden dat allerlei schadelijke wanverhoudingen voortduren, en niet uit den weg te ruimen zijn. Vandaar, dat we niet alleen een Wetboek van strafrecht hebben, om de ongebondenheid der menschen te bedwingen, maar ook een Burgerlijk wetboek om allerlei wederzijdse verhoudingen te regelen, en zelfs een Wetboek van Koophandel om in het op zichzelf geheel vrije bedrijf van den Handel, het alles met goede ordonnantie, gelijk onze Belydenis zegt, te doen toegaan.

„Draag naar de oude paden."

Zoo zegt de HEERE: Staat op de wegen, en niet toe, en vraag naar de oude paden, waar toh de goede weg zij, en wandel daarin, zoo zult gij rust vinden voor uwe ziel. Maar zij zeggen: Wij zullen daarin niet wandelen. Jeremia 6: 16

De trek naar het nieuwe, het pas gevondene, het *up to date*, het jongste snuifje, het *moderne*, gelijk men het noemt, zit ons in het hart. Het nieuwe verrast, prikelt, boeit, en ook, men mist het, bekend te staan als iemand die op de hoogte van zijn tijd is. Die jacht op het nieuwe past men dan op levensmanier, op de snit van zijn kleed, op zijn wijze van zich voor te doen, op zijn omgang en verkeer, op zijn smaak en lectuur toe, en ten leste dringt die dorst naar het nieuwe zelfs tot in den godsdienst door.

Een predikant over wat oudtijds beleden werd, schreef zoo taal om aan te hooren. Dan was de warme prediking van den pas gekomen „Grüniger" predikant toch heel iets anders. Tot men ook hier aan gewend was, en weer de broodkrumels staken, en men het nu eens beproeven zou met een modernen prediker, die nog interessanter sprak. Maar ook hier was het interessante spoedig uitgeput. Ook daarging men dus niet meer, doch zou het nu eens met den spiritist beproeven. Toen ook dit teleurstelde, klopte men bij de Theosophie en bij de Christian science aan. Allengs begon het pure Boeddhisme te lokken. Tot ook daar de smaak weer voor overgaat, en men vragend nitriet, of er niet weer iets nieuws aan den horizon opdoemt.

Ongodsdienstig zijn deze op het nieuwste beluste personen niet. Integendeel, ze hebben behoefte aan iets hoogers, ze dorsten naar iets ideaals, in geld en goet vinden ze geen bevrediging. Materialisten zijn ze niet. Godloochenaars veel minder. Alleen maar, ze missen vastheid in hun gang. Ze onthouden een gida dien ze volgen konden. Ze zijn van den weg afgeraakt, en tasten en zoeken nu om een betere weg te vinden. En zoo loopen ze nu eens dit wege en dan weer dat wege en eindtwege op, om te zien, of ze er zóó niet komen kunnen. En gelukt dit hun niet, dan loopen ze jilgus dat eindwege weer terug, om het nu op een zijpad te beproeven; maar vrede hebben ze, vrede vinden ze niet.

En dit duurt, dit duurt dan, tot ze ten slotte weer naar het woord van den Profeet gaan luisteren, die ook hun toeroept: „Sta stil op uw weg, en vraag naar de oude paden, waar toh de goede weg zij, en wandel daarin, zoo zult gij rust vinden voor uwe ziel."

Moet dan de lust, de liefde voor het nieuwe in u onderdrukt worden? Stellig niet. Heel uw menschelijk leven, op elk ander terrein, is bestemd om zich steeds verder te ontwikkelen. Vooruitgang moet uw lens, Excelloir het goeden licht in uw binnertjes blijven. Het le-on kan niet stilstaan, in zijn golving kabbelt het rusteloos verder. De beweging laat van uw menschelijk leven niet af, en dit zijn zij raakt wie niet